

Kültürlerarası Duyarlılık

Intercultural Sensitivity

DOI: 10.5281/zenodo.7817714

Zeynep EKMEKÇİ¹

Kültürlerarası duyarlılık kavramı, bireyin özel durum ve mecralarda, farklı kültürden insanlarla karşılaştığında duygularındaki yoğunluğa ve değişikliğe odaklanır (Akt. Kartari, 2016, s. 265; Trianis, 1977, s. 418-434). Birey kültürlerarası etkileşim sırasında, esnasında ve sonrasında olumlu duygusal tepkiler geliştirir ve karşı kültürü yargılamak yerine saygı duymayı öğrenir. Kültürlerarası iletişim duyarlılığı kişinin kendi özsaygısını, açık fikirliliğini, önyargısız davranışları ve sosyal rahatlıktan oluşan 4 boyutu içerir (Kartari, 2016, s. 266).

Kültürlerarası duyarlılık farklı kültürlerden insanlarla etkileşime girme istekliliğini yansıtan bir tutum olarak tanımlanabilir. Ayrıca, Hammer, Bennett & Wiseman, kültürlerarası duyarlılığı, kültürel farklılıkları belirleme ve takdir etme becerisi olarak (2003, s. 422) tanımlamaktadır. Tamamlayıcı bir perspektiften bakıldığında, göçün getirdiği ve görünür kıldığı kültürel çeşitlilik, sosyal yapının farklı kültürlerden insanlarla etkileşimi ile pozitif olarak geliştiğini savunan bir tutum olduğunu ve bu nedenle insanların etkileşime girme niyetinin olduğu algısının bir göstergesi olarak düşünülebilir (Ruiz- Bernard vd. 2012, s. 319). Hammer vd. (2003, s. 423)'ne göre; ilgili kültürel farklılıkları ayırt etmek ve deneyimlemek için "kültürlerarası duyarlılık" terimini kullanmak ve "kültürlerarası yeterlilik" terimini kültürler arası açıdan uygun şekillerde düşünmek gerekmektedir. Bu bağlamda kültürlerarası duyarlılığın kültürlerarası yetkinliği kullanma potansiyeli ile ilişkili olduğunu söylemek gerekmektedir.

Kültürel, politik, ekonomik, teknolojik, sanatsal ve toplumsal boyutlarıyla âdeta küresel bir köye dönüşen 21. yüzyılda tüm insanlığın varlığını sürdürebilmesi için güçlü bir biçimde kültürlerarası duyarlılık yeteneğini edinmesi gerekmektedir. Bunun uzantısı olarak günümüzde çoğulcu karakterlerinin giderek artan bir biçimde gün yüzüne çıktığı toplumlarda kültürlerarası duyarlılık ihtiyacı, apaçık bir gereksinim olarak kendisini her geçen gün daha fazla hissettirmektedir. Bir başka açıdan günümüzün çoğulcu dünyasında, uyumlu ve anlamlı bir şekilde yaşayabilmenin anahtarı olarak kuvvetli bir biçimde kültürlerarası duyarlılığa (Chen & Stratosta, 1997, s. 4) ihtiyaç duyulmaktadır. Stratosta'ya göre, kültürlerarası duyarlılık kültürlerarası iletişimin duygusal boyutunu ifade etmektedir. Bu boyut, kişinin kendi kültürününkinden farklı olan belirli durumlar, insanlar ve çevrelerden kaynaklanan kişisel duygulara veya değişen duygulara odaklanmaktadır. Chen ve Starosta bunu kültürler arası

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu, zeynep.ekmekci@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2110-8438.

etkileşimlerden öncesinde, sırasında ve sonrasında olumlu duygusal tepkiler yansıtmaya ve alma kapasitesi (1996, s. 353) olarak tanımlanmaktadır.

Kùltùrlerarası duyarlılık, kùltùrlerarası iletişimin duygusal bağlamını ifade etmektedir. Kavramsal olarak içinde öteki olan kùltùre karşı empati besleme, önyargısız davranma, anlamaya çalışma gibi daha duygusal bir iletişimi anlatmaktadır. Kùltùrlerarası iletişim doğası gereği farklılar ve çatışma üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda kùltùrlerarası duyarlılık kavramı daha nahif, ötekileştirmeden uzak bir anlam yaratma sürecini anlatmaktadır. Bu yüzyılda saf katıksız bir toplumsal yapıdan söz etmek mümkün değildir. Kùltùrlerarası duyarlılık, çoğulcu bir dünyada uyumlu ve anlamlı yaşamın ön koşuludur (Chen & Starosta, 1997, s. 3). Yirminci yüzyılın sonunda ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, küreselleşen ekonomi, yaygın göç hareketleri, çok kùltürlülüğün gelişimi uluslar üstü yapıların oluşumu ve ulus devlet fikrinin çöküşü dünyayı küresel bir köye dönüştürmektedir. Küresel bir köyün gelişimi, insanların hayatta kalması, anlamlı ve üretken bir şekilde yaşaması için insanlar arasında kùltùrlerarası duyarlılık yeteneğini şiddetle geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır (Chen & Starosta, 1996, s. 354). Kùltùrlerarası duyarlı bir bireyin kùltùrlerarası etkileşimden önce, sırasında ve sonrasında olumlu duygusal tepkiler yansıtabilmektedir (Adler & Proctor, 2011). Yaşanan bu gelişmeler yirmi birinci yüzyılın insanını, kendi kùltürleri dışındaki kùltürlerden olan insanların gözlerinden, kalplerinden ve zihinlerinden görmeyi öğrenmeye yönlendirmektedir (Chen & Starosta, 1997, s. 11).

Kùltùrlerarası duyarlılık bağlamında Chen ve Starosta tarafından yapılan 'kùltùrlerarası iletişim duyarlılığı çalışmasının sonuçlarına göre; kùltùrlerarası duyarlı bireylerin sadece özenli ve empatik olmalarını değil, aynı zamanda kùltùrlerarası iletişim sürecinde sahteciliği nasıl ödüllendireceğini bilen öz saygı ve öz izleme eğilimi gösterme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Sonuçlar aynı zamanda kùltùrlerarası farklılığa duyarlı kişilerin kùltùrlerarası iletişimde etkileşime yönelik daha etkili bir tutum sergilediğini ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak kùltùrlerarası duyarlılık, etkileşimde sorumluluk, kültürel farklılıklara saygı, etkileşimde kendine güvenme, etkileşimden hoşlanma ve etkileşim dikkatli olma (nezaket) boyutlarından (Chen & Starosta, 2000, s. 3) oluşmaktadır.

Kùltùrlerarası duyarlılık farklı kùltürlerden insanlarla etkileşime girme istekliliğini yansıtan bir tutumdur. Ayrıca, Hammer vd. kùltùrlerarası duyarlılığı, kültürel farklılıkları belirleme ve takdir etme becerisi olarak tanımlanmaktadır (2003, s. 422). Bu bağlamda karşı kùltürü anlamak yeterli değildir aynı zamanda karşı kùltüre dayalı davranışları da yargılamadan takdir edebilme anlayışına sahip olmak da gereklidir. Kültürel duyarlılık kavramına tamamlayıcı bir perspektiften bakıldığında, sosyal alanda göçün getirdiği ve görünür kıldığı kültürel çeşitlilik, farklı kùltürlerden insanlarla etkileşimin pozitif olmasını öngören bir tutum olarak ortaya çıkmaktadır. Kùltùrlerarası duyarlılık bu nedenle insanların etkileşime girme niyetinin olduğu bir gösterge olarak düşünülebilir (Ruiz-Bernardo vd. 2012, s. 320). Hammer vd.(2003, s. 423)'ne göre, ilgili kültürel farklılıkları ayırt etmek ve deneyimlemek için "kùltùrlerarası duyarlılık" kavramını kullanmak gerekir. Aynı zamanda "kùltùrlerarası yeterlilik" terimini kùltùrlerarası açıdan uygun şekillerde düşünmek için kùltùrlerarası duyarlılığın

kültürlerarası yetkinliği kullanma potansiyeli ile ilişkili olduğunu söylemek gerekir.

21. yüzyılın küçülen dünyasını tanımlayan ekonomik, teknolojik ve mantıksal gerçekler insanların ve kültürlerin, giderek artan küresel karşılıklı bağımlılığının farkına varmasını sağlamaktadır. Ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri ile farklı olan kültürde yaşayan insanın bakış açısıyla yaşanan durumu değerlendirebilme yeteneği kazanmak önemli bir yetenek olarak ortaya çıkmaktadır (Chen & Starosta, 2000, s. 5). Kültürlerarası duyarlılık, hem insanların diğer kültürlerle uyumunun teorik analizlerinde hem de insanları kendi kültürleri dışındaki kültürlerde etkin bir şekilde yaşamaya ve çalışmaya hazırlamak için uygulanan programlarda sıklıkla vurgulanmaktadır (Bhawuk & Brislin, 1992, s. 413).

Kültürlerarası duyarlılık, belirli durumların, insanların ve çevrenin neden olduğu kişisel duygulara odaklanmaktadır. Kültürlerarası duyarlı bir birey kültürlerarası etkileşim öncesi, esnası ve sonrasında olumlu duygusal tepkiler yansıtabilmektedir (Adler & Proctor, 2011, s. 27). Bu nedenle, kültürel farklılıkları anlamaya ve takdir etmeye yönelik olumlu bir duygu geliştirmek ve sonunda kültürlerarası yeterliliği teşvik etmek için hassas kişiler, benlik saygısı, öz izleme, açık fikirlilik, empati, etkileşim katılımı ve önyargılı davranmamak gibi yeteneklere sahip olmalıdır. Kültürel duyarlılık hassasiyetini iyileştirmek günlük yaşamın olağan bir parçası olmalıdır. Çünkü kültürel duyarlılığı yüksek bireylerin, kişisel karmaşıklığı kabul edebilmeleri, iletişim kurarken esnek olmaları, etkileşimde bilinçli olmaları, paylaşılan fikirleri takdir etmeleri ve kasıtlı arayışları hoş görebilmeleri beklenmektedir (Chen & Starosta, 1997, s. 3). Farklı kültürden olan insanlara karşı duyarlı olmak, başkalarını düşünmek, başkalarının ihtiyaç ve farklılıklarına açık olmak ve duyguları eylemlere dönüştürebilmek anlamına gelmektedir. Kültürel duyarlılıkta olumlu bir izlenimi besleyen şey kültürel kimliklerin karşılıklı olarak doğrulanması ve onaylanmasıdır (Toomey, 2016, s. 372). Kültürlerarası duyarlılık tanımlamalarının ortak noktası farklı kültürle karşılaşıldığında kurulan empati, duyarlılık, açık görüşlülük, önyargısız davranma, iletişim kurmaya açık olma gibi olguları içermektedir.

Kültürlerarası duyarlılıkla ilgili en önemli çalışmalardan biri Bennet'in araştırmalarıdır. Bu bağlamda kültürlerarası duyarlılığın çıkış noktası kimliktir. Kimlik bireyin kendini tanımlama şekli olarak ele alınırsa farklı kimliklerin karşılaşma anındaki duyarlılık önem arz etmektedir. Burada kimlik, iki veya daha fazla kültürün sınırlarında tanımlanmaktadır. Ancak kimlikle kültürel bağlam içinde ve dışında kolayca hareket etme yeteneği geri yüklenmektedir. Bu konfigürasyona sahip insanlar, olaylara her zaman "aşağı bakabileceklerini" gösterirler, bu da muhtemelen deneyimlerine yönelik bütünleştirici meta-seviyeyi koruduklarının bir göstergesidir. Burada aşağıya bakmak, "ayrım" anlamından daha ziyade kasıtlı hareketleri kendi kültürel bağlamlarını arasında esnek bir şekilde değerlendirmeyi (Bennet & Bennet & Bennet, 2004 s, 147) ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası İletişim, Kültürlerarası Duyarlılık, Kültür.

Kaynakça

Adler, R. B., & Proctor, R. F. (2011). *Looking Out/Looking In, Thirteenth*. Australia: Wadsworth Cengage Learning

- Bennet, J., & Bennet, M. J. (2004). Developing Intercultural Sensitivity. *The Handbook of Intercultural Training* , 147-165.
- Bhawuk, D., & Brislın, R. (1992). "The Measurement of Intercultural Sensitivity Using the Concepts of Individualism and Collectivism". *International Journal of Intercultural Relations* , 413-436.
- Chen, G.-M., & Starosta, W. J. (1996). "Intercultural Communication Competence: A Synthesis". *Annals of the International Communication Association*, 353-383.
- Chen, G.-M., & Starosta, W. J. (1997). "A Review of the Concept of Intercultural Sensitivity". *Human Communication*, 1-16.
- Chen, G.-M., & Starosta, W. J. (2000). "The Development and Validation of the Intercultural Sensitivity Scale". *Communication Studies Faculty Publications*, 1-15.
- Hammer, M. R., Bennett, M. J., & Wiseman, r. (2003). "Measuring Intercultural Sensitivity: The Intercultural Development Inventory". *International Journal of Intercultural Relations*, 421-443.
- Kartari, A. (2016). *Kültür, Farklılık ve İletişim*. İstanbul: İletişim .
- Ruiz-Bernardo, P., Sanchiz-Ruiz, M. L., & Gil-Gómez, J. (2014). Study of intercultural sensitivity among young people in the province of Castellón, Spain. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 318-323.
- Toomey, S. T. (2016). "Culture and Interpersonal Relationship Development: Some Conceptual Issues". *Annals of the International Communication Association*, 371-382.